

DIDAKTISK RELASJONSTENKNING (DRT)

Didaktisk relasjonstenkning er som navnet sier, en måte å tenke på. Den fremstår derfor mer som en grunnleggende *tilnærming* enn en oppskriftsmessig metode. Som tilnærming er den forankret i et *økologisk* perspektiv på livet, dannelse og didaktisk refleksjon. Vi skal nå se nærmere på dette perspektivet, belyst gjennom fem nøkkelspørsmål, slik vi også møter dem i de to DRT-filmene. Hensikten er å fremheve den *relasjonelle* refleksjonsformen som kjennetegner DRT. Spørsmålene vi reflekterer over, og svarene vi finner, vil derfor tre frem som *ulike sider av samme sak* og vise at *helheten alltid blir mer enn summen av delene*.

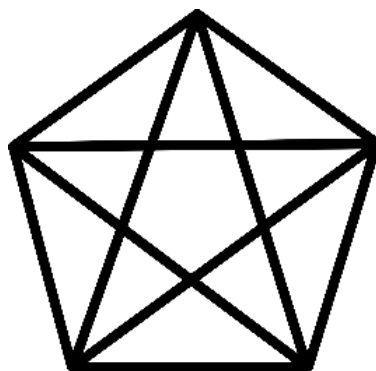
Hva er opphavet til og kjernen i didaktisk relasjonstenkning (DRT)?

Didaktisk relasjonstenkning ble utviklet i løpet av Miljølæreprosjektet (1969–1977) under ledelse av fagpedagogene Bjarne Bjørndal og Sigmund Lieberg. Prosjektet var et *aksjonsforskende* og *tverrfaglig* forsøk på å forbedre grunnskolens miljøundervisning i retning av økt økologiske kompetanse (Bjørndal og Lieberg, 1975).

I møtet mellom *teori* (fagspesialister), *praksis* (grunnskolelærere) og *filosofi* (grunnleggende syn på dannelse) vokste det fram både et nytt fag (økologisk miljølære), en ny didaktikk (didaktisk relasjonstenkning) og en ny tilnærming til pedagogisk virksomhet (økologisk pedagogikk).

Den relasjonelle, økologiske tilnærmingen til pedagogikk og didaktikk ble visualisert i en modell (figur 1) som understreker livets, dannelsens og didaktikkens *samspillende* prinsipp: *alt henger i hop i en levende vev av bevegelser* (fritt etter økofilosofen Arne Næss). Det er derfor de to DRT-filmene retter søkelyset mot samspillet, selve *refleksjonsflyten*, dvs. på den 10-linjede relasjonsveven som dannes mellom de 5 knutepunktene i figur 1.

Figur 1: Didaktisk Relasjons Tenkning (DRT), fritt etter Bjørndal og Lieberg, 1978.

Hvordan brukes didaktisk relasjonstenkning (DRT)?

Det korte svaret på dette spørsmålet er: Som en *meningsskapende* måte å tenke på i møte med alle våre små og store «livsprosjekt», uansett *hvor*, *når* og med *hvem* de utspilles.

Med «DRT-brillene» på nesen ser vi hverdagen i et mer økologisk og verdibevisst lys: Vi ser hvordan *alt samspillet med alt*, - det vil si hvordan alle sider ved livet påvirker og er gjensidig avhengig av hverandre. Barnehagen er i seg selv en slik samspillende enhet, - et økosystem av indre og ytre relasjoner i evig dialogisk bevegelse. De pedagogiske møtene som utfoldes i denne samspillsveven minner derfor om et dansende fellesskap der personalets oppgave er å *lede barna på deres dannelsesvei* ved vekselvis å bevege seg «foran – ved siden – bak». Nettopp i denne «dansen» ser vi hvordan personalet naturlig *synkroniserer* seg til barnas helhetlige barnehageliv og nærmer seg den pedagogiske oppgaven med et økosystemisk samspillsblikk.

I de to DRT-filmene pusser vi våre profesjonelle brilleglass og zoomer oss inn på hvordan DRT kan brukes for å *oppdage – utforske – mestre – foredle – dokumentere* barnehagens samspillende økoliv, til beste for barnas lekende allmenndannelse.

Hvilken strategi for tilbakemelding leder didaktisk relasjonstenkning i ønsket retning?

Dette spørsmålet handler om evaluering, det vil si om *kunsten å navigere* seg fremover i det skiftende, økologiske barnehagelandskapet basert på prinsippet om *feedback: tilbakeføring av informasjon som kan regulere drift og fremdrift i systemet*.

I filmene ser vi at evaluering, i betydningen *tilbakemelding*, er en naturlig og viktig del av barnehagehverdagen, som et nødvendig ledd i den daglige kommunikasjonen, refleksjonen og veiledningen. Gjennom DRT møter vi evaluering både som en av de fem didaktiske *kategoriene* (relatert til mål, innhold, aktivitet og forutsetning) og som en av de tre didaktiske *fasene* (relatert til planlegging og gjennomføring).

Dette åpner for en barnehagebasert, aksjonsforskende spiral av verdiforankret og kreativ selvledelse, der personalgruppen har språk, rutine og kultur for å *planlegge, gjennomføre og evaluere* barnehagens egen strategi for *evaluering*. I den relasjonstenkende barnehagen gis det derfor rom for å *evaluere evalueringen vi planla og gjennomførte*, - noe som skjer i en utviklingsvennlig, samspillende og ikke-dømmende atmosfære. Strategien som leder DRT i ønsket retning kan derfor oppsummeres slik: Den er et didaktisk, aksjonsforskende, dialogisk og kreativt system for tilbakemelding av informasjon som opprettholder og utvikler økobasert kvalitet.

Hvilke faktorer kan hemme eller fremme bruken av didaktisk relasjonstenkning?

Systematisk kartlegging av faktorer som virker inn på barnehagelivet er en naturlig del av relasjonstenkerens hverdag. Samlet danner slike faktorer et nettverk av *forutsetninger* som kan virke både hemmende og fremmende, på både drift og fremdrift, - slik som

- *Formelle* faktorer: lover, planer, vedtekter, regler, avtaler osv.
- *Praktiske* faktorer: ressurser som tid, personer, økonomi, materiell osv.
- *Menneskelige* faktorer: humanøkologiske relasjoner i flyten mellom det ytre og indre.

I filmene ser vi nærmere på nettverket av slike påvirkningsforhold, - blant annet ved å definere begreper og vise eksempler, ledet av svaret på spørsmålet over: DRT fremmes i en

atmosfære av *kreativ lekenhet* der personalgruppen våger å kaste seg ut i den økologiske refleksjonsdansen med et skapende, modig og nysgjerrig «hode-hjerte-hånd».

Hvorfor er didaktisk relasjonstenkning godt egnet i barnehagefaglig arbeid?

Valget av didaktisk relasjonstenkning som nøkkel til *profesjonsdannende fellesskap* har både en praktisk, teoretisk og filosofisk forankring. For det første: Det er *praktisk* å samles om ett verktøy som kan brukes i de fleste sammenhenger, som favner hele dannelses mangfoldet i fem enkle spørsmål og som oppleves intuitiv og naturlig. Videre: DRT har *teoretisk* tilhørighet i systemforskningens verden, - en tverrvitenskapelig tilnærming og et fremvoksende paradigme som setter søkelys på helhet, relasjoner, nettverk og kommunikasjonsflyt. Sist, men ikke minst: DRT er forankret i dypøkologien, et *filosofisk* verdisyn med røtter i økosofien (Arne Næss, 1999) og med grener til økopedagogikken (Bjørndal & Lieberg, 1975).

Samlet danner de praktiske, teoretiske og filosofiske begrunnelsene en solid stamme for den pedagogiske tilnærmingen vi kaller *kreativ økodannelse*, et grunnsyn som leder veien til «det gode liv» slik dette er formulert i verdenserklæringen «Earth Charter» og eksemplifisert i «Den Livskraftige Barnehagen» (Haukeland & Lund-Kristensen, 2019). De to DRT-filmene er verdiforankret i dette økofilosofiske helhetssynet, og viser hvorfor DRT er godt egnet til å realisere intensjonene om *allsidig dannelse* gjennom *skapende lek* som stimuleres av og stimulerer til *demokrati, livsmestring og bærekraftig utvikling*, - i tråd med den norske Rammeplanens verdigrunnlag.

Kort oppsummert: DRT er et relevant og verdifullt bidrag til det *lokale* arbeidet med *nasjonale* føringer fordi den relasjonelle tenkemåten bidrar til å oppdage, utforske og mestre mangfoldet og kompleksiteten i enhver barnehagepedagogisk situasjon. Det finmaskede nettverket som dannes ved gjentatte DRT-refleksjoner speiler det som er komplekst, men nødvendigvis ikke komplisert, - gjerne med *Skjema for DRT* som støtte (se vedlegg).

Med et felles fagspråk, et relasjonelt refleksjonsverktøy og et helhetsforankret verdisyn skapes både *oversikt, innsikt og utsikt* i forhold til det arbeidet personalet allerede er satt til å gjøre i den praktiske hverdagen. Dette arbeidet innebærer å ta bevisste, profesjonelle valg midt i det didaktiske spenningsfeltet mellom *personalets barnehagefaglige kompetanse & myndighetenes utdanningspolitiske føringer*, - til beste for barna. Erfaring viser at DRT gjør oss mer bevisste og reflekterte i de daglige valgene vi står overfor, - noe som bidrar til å kvalitetssikre de individuelle og kollektive beslutningsprosessene, ved at *vi* tar kontroll over situasjonen, slik at den ikke tar kontroll over oss.

SKJEMA FOR DRT (DIDAKTISK RELASJONSTENKNING)

Referanse: I de to filmene vises det til et skjema som konkretiserer og dokumenterer den didaktisk relasjonstenkende prosessen. Skjemaet kan lastes ned og benyttes som del av arbeidet med de 2 filmene, - med kildereferansen som er oppgitt i høyre topphjørne. Spørsmål, erfaringer og innspill relatert til filmene generelt og skjemaet spesielt kan rettes direkte til Hanne.Lund-Kristensen@usn.no

Hensikt: *Skjema for DRT* bidrar til å konkretisere både relasjonstenkningen (prosessen) og det didaktiske resultatet av den (produktet). Skjemaet er tegnet som et «mind-map / hjernekart» rundt den stjerneformede relasjonsmodellen (figur 1), med de fem didaktiske kategoriene (nøkkelspørsmålene og deres nøkkelbegrep) forstørret i form av rubrikker som fylles ut etter hvert som relasjonstenkningen skrider frem.

Bruk: Det er den didaktiske utfordringen som avgjør om bruken av skjemaet resulterer i en analyse, en plan, en logg, en evaluering eller en annen form for dokumentert refleksjon. Produktet vil gjenspeile det relasjonelle forholdet *mellom de fem kategoriene*, - utformet på én side for å beholde den visuelle oversikten (en-dimensjonal), - utført x antall ganger for å sikre relasjonell kvalitet (fler-dimensjonal). Det vil si:

En-dimensjonal DRT: Hvert skjema representerer relasjonstenkning *innen et didaktisk nivå*.

Fler-dimensjonal DRT: Ved å gjenta prosessen skapes en «perlerad» av skjema som samlet synliggjør relasjonstenkning *mellom* ulike didaktiske nivå. Dette bidrar til å se mangfoldet av refleksjons-utfordringer i lys av hverandre, slik det vises i siste del av film 1. Fordelen med en slik *flerdimensjonal didaktisk relasjonstenkning* (DRTre, Hanne Lund-Kristensen 2010) er å avdekke mangfoldet og bevisstgjøres mulighetene i barnehagens myldrende økoliv.

REFERANSER

Bjørndal, B. & Lieberg, S. (1975). Innføring i økopedagogikk. En studiebok for lærere. Aschehoug.

Bjørndal, B. & Lieberg, S. (1978). Nye veier i didaktikken? Aschehoug. [Nye veier i didaktikken?: en innføring i didaktiske emner og begreper - Nasjonalbiblioteket \(nb.no\)](#)

Earth Charter: www.earth.charter.com

Haukeland, P.I. & Lund-Kristensen, H. (2019): Den Livskraftige Barnehagen. <https://tidsskrift.dk/spf/article/view/113923/166515>

Lund-Kristensen, H. (2010): Didaktisk relasjonstenkning som grunnlag for veiledning. I Høihilder, E.K. & Olsen, K.R. (red.): *Veiledning av nye lærere i skole og barnehage*, (s. 83-88). PEDLEX.

Næss, A. (1999). Økologi, samfunn og livsstil (5. utg.). Universitetsforlaget.

Selve filmene:

<https://f.io/d0veochf>